

Др. Јован Мирић, професор загребачког Факултета политичких знаности је већ десетак година у пријевременој, боље речено принудној мировини. Али, то не значи да „мирује“. Напротив, како сам каже, никада није више радио. Од 12 књига које је објавио, четири је написао након умировљења (*Демократија и екскомуникација: прилози истраживању хрватске политичке политолошко-правни огледи о рату, злочину, кривњи и опросту* културе, 1999., *Злочин и казна: 2002.*, *Сумрак интелекта: политиколошко- правни и културолошки огледи 2006.*, *Косово и друге теме 2010.*).

Управо ова последња недавно објављена књига била је повод да замолимо професора Мирића за разговор за „Нову српску политичку мисао“. Наш суговорник радо се одазвао пристајући да одговори и на нека питања која нису уско везана уз проблем Косова.

Прије самог разговора једна напомена: професор Мирић је засигурно један од ријетких мислилаца са ових наших простора који је показао да искази друштвене знаности не долазе увијек *пост фестум*. Усуђујем се рећи да данас нема тако оштре критике као што је професор Мирић поставио одређене тезе прије 25 година. Као што је за студенте професора Мирића књига *Систем и криза* била и остала обиљежје једног времена, тако је за све оне који су прилици да данас читају Мирићеве ставове о Косову пружена јединствена прилика да провјере своје знање. Да се разумијемо: око тема и ситуација које су тешке и сложене изнимна предност је посједовање посебне врсте комуникацијског шарма кога, морам признати, професору Мирићу нити мало не недостаје.

НСПМ: Професоре Мирићу, што вас је мотивирало да објавите књигу о Косову?

Мирић: Мотивирале су ме заблуда, бахатост и политичко лицемјерје које нас окружује. Косово је већ годинама кризно, веома конфликтно подручје и жариште с далекосежним импликацијама, не само за српско-албанске односе него и за односе на југоистоку Европе, па и шире. Косовско питање не само да није ријешено, оно није озбиљно ни стављено на дневни ред. То што данас имамо, то није рјешење него политички

провизориј успостављен силом. А оно што се силом успостави мора се силом и одржавати. То свакако не може бити рјешење проблема него произвођење нових проблема.

Не знам да ли ме је мотивирала или револтирала и несхватљива и забрињавајућа лакоћа с којом се у Хрватској апсолвира проблем Косова. Овдје није ријеч само о политичкој прагматици него и о елементарном непознавању повијесних чињеница и игнорирању темељних начела међународног права и односа, међу народима и државама. Таква игноранција не може проћи без озбиљних посљедица за односе између Србије и Хрватске, између Срба и Хрвата. У Хрватској се о Косову не зна ништа или се зна веома мало, а то што се зна то је фрагментарно и идеолошки искривљено. У Хрватској о Косву није посљедњих 20 година објављен готово ни један теоријски релевантан и историјски фундиран текст! Хрватски знанствено-теоријски погон, прије свега повјесничари, политолози и правници дјелују уз сасвим ријетке изнимке, као апологетски сервис дневне политике, диригиране великом батином Великог Брата и нешто мањом њезиног послушника Европске уније.

НСПМ: Ви тврдите да се на Косову десио парадигматски случај стигматизирања и окривљавања жртве. Што то значи и како је то било могуће?

Мирић: То се дијелом догађа због непознавања елементарних повијесних чињеница и контроверзних збивања на овим просторима. На незнању ниче коров манипулације, идеологизације и мржње. Веома увјерљив примјер за верификацију ове тезе је Косово. Годинама, па и десетљећима били смо извргнути циљаној пропаганди о Албанцима као жртвама и Србима као кривцима за њихова страдања. Страдање и протјеривање Срба с Косова посве је игнорирано, а они ријетки који су се усудили о томе проговорити проскрибирани су и осуђивани као великосрпски националисти. Ту је КПЈ (СКЈ) преузела исти пропагандно-политички образац којим се користила Аустро-Угарска и Коминтерна. Захваљујући односима у Југославији према проблему Косова, а прије свега односима Хрватске и Словеније, а онда и жестокој страниј пропаганди којој је погонско гориво и легитимитет дао и сам Слободан Милошевић, на Косову се доиста догодио случај „окривљавања жртве“ (Бламинг тхе Вицтим): Тамо највеће страдалнике Србе Свијет оптужује и драстично кажњава због страдања Албанаца!

НСПМ: Немате баш високо мишљење о друштвеној знаности и њезином доприносу спознаји и рјешавању социјалних и политичких конфликта. Чини ми се да прихваћате тезу познатог хрватског публицисте Веселка Тенжере (формулирану још давно у фељтону „Путовање с периферије“) да је „оваква проституција знаности могућа једино у

муклом културном простору, у склеротизираној сфери јавности и у увјетима критичког банкрота“. Је ли се у том погледу нешто битно промијенило о времену промптне демократизације посткомунистичких земаља?

Мирић: Много тога се промијенило али, нажалост, нагоре. Разлози за банкрот критичког мишљења су се умножили. Ти су разлози, ако тако можемо рећи, интерне и екстерне нарави. На рушевинама некада заједничке државе створене су посебне националне државе. Многи су те државе дочекали као националне светиње, а светиње нису ту да их критикујемо, већ да им се клањамо. Није важно каква је то држава, важно је да је ту и да је наша. У времену дивинизације националне државе, која још траје, један је хрватски интелектуалац изјавио да је критика онога што се догађа у властитој земљи и властитом народу национална издаја и „самосрамоћење“. То *мутатис-мутандис* вриједи и за друге државе и националне заједнице у окружењу. Стварањем националних држава отвориле су се нове могућности лагодног збрињавања материјалне егзистенције, што је многе интелектуалце додатно мотивирало да, заогрнути националним барјацима потраже ухљебљење у завјетрини власти. То је озбиљан разлог да критичку мисао замијени слуганство и политичка апологија. Изостанак критике властитога вишеструко се компензира критиком и срамоћењем другог. Ти други нису они који су нам далеки, то су они који су близо и који су нам неподношљиво слични. Они далеки други, то су они пред којима смо „мањи од макова зрна“, они који нам одређују мјеру самосталности, суверености (укључујући и државне границе), слободе и критичности.

НСПМ: Вјероватно мислите, како сте већ рекли, на велику батину Великог Брата и нешто мању Европске уније. Ако ЕУ слуша Великог Брата, искушаном методом „мркве и батине“, не одриче ли се Европа вриједности на којима је утемељена, историјских, политичких, јуридичких, културних. Каква је у таквим увјетима перспектива ЕУ и посебно земаља еуропског југоистока, како оних које су чланице ЕУ, тако и оних које су на путу да то постану?

Мирић: Хтио бих рећи, надајући се да ме нитко неће оптужити за евро(по)центризам, да је Европа колијевка западне културе и цивилизације, што подразумјева и политичку културу, посебно културу демократије. Идеја и пракса демократије преживјела је стољећа и миленије најразличитијих промјена друштвених поредака и политичких система.

Американци се понашају као да су они измислили демократију и добили историјски мандат да је намећу другима, ако је потребно „огњем и мачем“. Данашње генерације

америчких политичара заборављају да су се њихови очеви утемељитељи надањивали европском политичком филозофијом и идејама просвјетитељства. Те су идеје уграђене не само у Декларацију о независности, него и у друге политичко-конституцијске акте САД-а. Они такођер заборављају носиве идеје радикалног друштвеног обрата: да се системи привилегија и силе замијене системима права. Нажалост то почиње заборављати и Европа откад је под америчким патронатом. Парадоксално је и за односе у Европској унији и обесхрабрујуће да је управо Европа насилном сецесијом Косова (под диригентском палицом САД-а) и његовим нелегалним и нелегитимним признањем, прекршила темељни принцип на коме је сама успостављена – принцип права и правности. Европа је у овој фази процеса интеграције прије свега правна творевина, дакле на праву и правним правилима што их је сама прихватила организиран начин функционирања и опстојности заједнице. Ако се тај принцип доведе у питање или се буде произвољно и селективно примјењивао, онда таква заједница није могућа.

Али, како то већ бива један парадокс повлачи за собом други. Зоран примјер за ову тезу налазимо у односу ЕУ према Србији. ЕУ је као посебну вриједност свог заједништва истицала очувања граница и националног идентитета својих чланица. На примјеру Србије игнорирају се темељни принципи и критерији: Србији се као увјет поставља захтјев да се одрекне Косова као интегралног дијела свога државног територија и битних одредница свога идентитета – повијесних, културних, духовних како би могла постати пуноправна чланица Европске уније! Ово логички и теоријски конзистентно показује Богдана Кољевић у своме чланку „Косово и Европска унија: питање идентитета и демократије“, објављеног у „Новој српској политичкој мисли“ 1-2/2008.

Овдје није у питању само перспектива земаља европског југоистока, него и судбина саме ЕУ.

НСПМ: Размишљајући о перспективи ЕУ неки говоре о „европском уставном патриотизму“ и нацијама које ће удружене у „заједницу нација“ губити своја национална обиљежја. Какво је Ваше мишљење о таквим очекивањима?

Мирић: Док постоји историјска свијест народа о властитом идентитету, ЕУ не може бити неки Мелтинг пот у којем би се постојећи идентитети претапали у нешто друго. Не постоји ни емпиријска ни теоријска грађа на основи које бисмо могли изводити поуздане закључке. Ми још не можемо одговорити ни што је то европска државност, ни што је то европско политичко грађанство, ни што је то европски уставни патриотизам. Све те категорије европски народи који се придружују Унији носе на својим леђима попут пужевих кућица. Ова метафора наравно не може све покрити. Ти народи све то носе у

Пише: Јован Мирић
недеља, 13 јун 2010 19:30

своме менталитету, својој колективној свијести, својој опћој и политичкој култури, својој религији и духовности. Једном су новинари упитали Де Гола како је то управљати Французима. „Господе Боже“, одговорио је, „тко уопће може управљати народом који је у стању да од обичног крављег млијека направи 400 врста сира!“ Да би Европа многима била дом и домовина, тамо им мора бити боље и сигурније. Сви и у свему морају бити равноправни. Је ли то могуће и што то значи, показат ће вријеме.

НСПМ: Многе су опасности које вребају такву једну, до сада у свијету непознату асоцијацију као што је ЕУ. Може ли се, на примјер актуална криза у Грчкој, везана за енормно задужење, или сличне кризе у другим државама чланицама ЕУ, угрозити ту асоцијацију. Хоће ли у другим случајевима Европа одрешити кесу као што је то учинила према Грчкој и санирати ситуацију са стотине милијарди еура?

Мирић: Чињеница што је ЕУ тако промптно осигурала толико милијарди еура за санирање слома грчких финансија не значи само спашавање Грчке, већ прије свега спашавање европске валуте, а то значи и Европске уније. Али питање је да ли ће стотину милијарди еура спасити Грчку. Могло би се догодити да Грчка буде најприје искључена из еуро зоне, а онда и из ЕУ. Грубо речено, труле се јабуке морају одстранити, како и остале не би захватила трулеж! Буду ли се ствари тако развијале, никакви сентименти ни сјећање на античку културу неће зауставити ове процесе. А што би то значило за будућност ЕУ, то нитко са сигурношћу не може рећи.

НСПМ: Предлажем да се вратимо основној теми нашег разговора, а то је Косово. Ви сте већ истакли да проблем Косова није ријешен, штовише, да није озбиљно ни стављен на агенду међународне заједнице. Има ли шансе да САД ублаже свој ригидни став и да одустану од насилног и једностраног рјешавања косовског проблема?

Мирић: Докле год Американци Албанију и Косово буду сматрали искључиво својим стратегијским посједом и интересом, они ће онемогућити сваки међународни или билатерални договор и консензус о политичком рјешењу проблема Косова.

НСПМ: Значи ли то да ће *профутуро* рјешење сваког проблема, а не само косовског, зависити искључиво од интереса и воље Сједињених Америчких Држава. Је ли се ту нешто промијенило од времена када су САД као апсолутна сила о свему одлучивале?

Мирић: Много се тога промијенило и мијења се, брже него што то Американци могу схватити. Након рушења биполарне структуре моћи (прије свега деструкцијом Совјетског Савеза) САД су, практично, биле једина суперсила, а то значи апсолутна и универзална моћ. Ту је свемоћ пратила бахатост и самовоља, што је на увјерљив и бруталан начин демонстрирано агресијом на Србију и насилним одузимањем Косова као интегралног дијела српског државног територија. Посредовања и разговори о рјешавању косовског питања били су само фарса. Када се и отворила каква – таква могућност договора (као што је био случај у Рамбујеу), Американци су то онемогућили. Чини се да убудуће то неће моћи бити тако, или ће бити могуће све мање. Односи снага у Свијету већ су данас друкчији, а сутра ће бити битно друкчији. Америчка свемоћ и њезина глобална хегемонија у неповратној су деструкцији. То ће свакако имати посљедице за глобалне односе, а онда и за рјешавање појединих регионалних и националних проблема, као што је то Косово.

НСПМ: Али, што је данас реално могуће и како ви видите трајно рјешење косовског проблема?

Мирић: Тешко је наћи проблем који је толико подијелио међународну заједницу као што је то проблем Косова! То говори о најмање двије ствари: да се међународна заједница мора озбиљније и без одлагања инволвирати у рјешавање тога проблема и да се он не може ријешити насиљем само неких чланица те заједнице.

Косовско је питање далеко од рјешења. Оно је у пат позицији. Нити је могућ повратак на старо и враћање Косова у састав Србије (то би била већа трагедија од постојећег стања), а нити је могуће рјешење по америчком рецепту – насиљем и изнудом. Не назире се крај, можда тек крај почетка. И сам главни тајник УН-а Бан Ки Мун, неколико је пута изјавио да би за коначно рјешење косовског питања била нужна нова рунда преговора.

О судбини Косова од 1999. не одлучују више ни Срби ни Албанци, него самопроглашени господари из Брисела и Вашингтона. А неће бити трајног рјешења док главни актери преговора не буду Срби и Албанци. И то, *potta bene* не Срби с Косова и Албанци с Косова, него држава Србија и држава Албанија. То се данас може чинити утопијом, али већ сутра постат ће реалност.

Вишеструко искуство суживота на Косову није дало богзна какве резултате. Та су раздобља више обиљежили сукоби, нетрпељивости, насиља, прогони, одмазде и

Косовско питање није рјешено

Пише: Јован Мирић
недеља, 13 јун 2010 19:30

протуодмазде, него разумијевање, мир и толеранција. Сви покушаји да се ту нешто промијени, нису дали резултате. Често и зато што су терапије за оздрављење биле горе и од саме болести. Морало је доћи до хируршких захвата, до резова. Тко може тврдити да је овај рез који је учињен насилним одвајањем Косова од Србије онај прави, спасоносни „златни рез“? Из каквог повијесног искуства, из какве политике, политичке културе и политичке психологије се изводи закључак како Албанци нису могли и не могу живјети са Србима у Србији, али ће Срби моћи мирно и хармонично живјети с Албанцима на Косову!

То су наивне, али и опасне заблуде и утопије. Сваки је рез болан, али на Косову се мора учинити још један рез. Не насилно, не брзоплето и непромишљено. Србија не смије одустати. Она се не смије помирити с губитком Косова. У томе устрајавању Србија не може тражити повратак Косова у границе Србије, ни у каквим политичким аранжманима и ни у каквом преустроју државног поретка. У томе смислу треба се помирити с политичком реалношћу да је Косово за Србију изгубљено. С ону страну насиља које је Запад учинио према Србији насилним одвајањем Косова, постоји нешто што је трајније и што треба респектирати: Албанци не желе живјети у Србији. Они то нису жељели и не желе без обзира на облик политичког поретка и државног устројства.

Српска колективна меморија, повијест, култура, духовност, које су битно суодређене Косовом, и свиме оним што оно значи у свијести Срба, носит ће трауму због губитка Косова. Та би траума била значајно умањена ако би дио Косова остао у границама Србије. За разлику од губитка Косова, диоба Косова значајно би растеретила колективне психолошке трауме српског народа и политичке тензије које се на њима граде.

Ако доиста постоји нешто такво као што је међународна заједница, којој је стало до мира и хармонизирања односа међу народима и државама на Балкану, онда о наведеним чињеницама мора водити рачуна.

НСПМ: Аутори и заговорници садашњег рјешења супротстављају се сваком прекрајању граница јер би то, по њима, довело до нових ревандикација Албанаца за припајањем Косову, односно Албанији других дијелова балканских држава на којима живе Албанци (Србија, Црна Гора, Македонија, Грчка). Што бисте одговорили на таква упозорења, боље речено пријетње?

Косовско питање није рјешено

Пише: Јован Мирић
недеља, 13 јун 2010 19:30

Мирић: Таква су упозорења и обрана постојећег стања ступидна јер је управо постојеће стање успостављено силом неодрживо. Ту се не ради ни о каквом прекрајању граница, јер је Косово и повијесно и темељем Резолуције УН-а 1244 интегрални дио Србије.

Треба тражити такво рјешење које ће будуће односе у овој регији, посебно, наравно, односе између Срба и Албанаца, што мање оптерећивати. Када кажем односе између Срба и Албанаца, мислим прије свега односе између Србије и Албаније.

Садашње рјешење је неодрживо јер је једнострано и изнуђено насиљем. На концу, оно је неправедно. Једино праведно и трајно одрживо рјешење је диоба Косова.

Ако се моћним кројачима свијета чини нормалним, чак пожељним и праведним, да се једној националној мањини допусти, да одузме дио територија држави већинске нације у којој живи и да од тога дијела направи своју посебну државу, зашто би им се чинило ненормалним, неприхватљивим и неправедним да припадници већинске нације и државе захтијевају остатак у тој (својој матичној држави) с дијелом територија на којем чине већину? Пет опћина на сјеверу Косова са српском етничком већином чини тек 12% територија Косова. Има ли ишта природније него да се тај дио територија „врати“ држави матичне нације, дакле, држави којој је и до сада припадало.

Ако се нешто могло научити из повијести албанско-српских односа на Косову, онда је то трајна тежња косовских Албанаца, не да праве своју државу на Косову, него да се припоје Албанији. Већ према приликама и могућим ризицима ти су захтјеви различито формулирани (аутономија, република, уједињење с Албанијом).

Без обзира на садашње отпоре (у Србији, Косову и дијелу међународне заједнице) идеји о подјели Косова те прикључењу албанског дијела Албанији, та је идеја сасвим легитимна и води мирном и трајном рјешењу косовског проблема. Али о томе се, као што сам рекао, морају договорити Србија и Албанија.

Није реално очекивати да у скорије вријеме дође до преговора између Србије и Албаније око коначног рјешења проблема Косова. Претпоставка за такве преговоре је политичко освјештавање свих актера (актуалних и потенцијалних), посебно оних у Србији, Албанији и Косову, да без таквих преговора нема трајног рјешења косовског проблема. Србија у

међувремену мора интензивирати своје активности како би дипломатско-правним средствима оспорила садашње рјешење наметнуто силом.

НСПМ: Један од начина таквог оспоравања је и захтјев Србије УН-у да Међународни суд правде у Хагу испита легалност насилне сецесије Косова и његова међународног признања. Можемо ли, професоре Мирићу, очекивати да ће мишљење овог суда, о захтјеву Србије, промијенити неке ставове у дијелу међународне заједнице и да ће то убрзати рјешавање проблема Косова?

Мирић: Познато је да је расправа пред тим судом завршена. Индикативно је да се у тој расправи појавила и Хрватска и то на страни Косова! Не изненађује нас да Хрватска тим чином за некога „одрађује посао“, али нас изненађује аргументација којом је бранила свој став. Иако су Хрватску пред међународним судом наводно, представљали стручњаци за међународно право, њихов наступ био је понижавајући и за право и за политику и за земљу коју су представљали. Кључни аргумент биле су им изјаве предсједника Месића (успут речено посве неутемељене) да је Косово по Уставу СФРЈ из 1974. било конститутивни фактор федерације, па се, попут других република, могло одцијепити од Југославије.

А што се тиче вашег питања што можемо очекивати од одлуке (мишљења) споменутог суда, то је тешко рећи. Прије свега тешко је рећи каква ће та одлука бити. Ја премало знам да бих могао са сигурношћу тврдити колико је тај суд политички инструмент, а колико правосудна институција која суди на темељу међународних норми и закона. Ако је то правосудна институција онда нема никакве сумње да суд сецесију Косова и његово међународно признање мора прогласити илегалним, самовољним и насилним чином. Таква одлука имала би становити морални учинак и била би сатисфакција Србији. Иако одлука суда није обвезујућа, можда би донекле обесхрабрила оне државе које су се колебале да ли признати Косово или не. Но, каква год одлука била она неће битно утјецати на рјешавање проблема Косова.

НСПМ: Неће ли Србија у случају неповољне одлуке суда, бити изложена још већим притисцима и уценама Вашингтона и Брисела да призна Косово?

Мирић: Тешко је рећи што би то били већи притисци, јер је Србија под перманентним притисцима. Можда су ти притисци у задње вријеме нешто суптилнији, али они тиме нису ослабили. Тако се, примјерице, Србију настоји приволити да се придружи иницијативи

Косовско питање није рјешено

Пише: Јован Мирић
недеља, 13 јун 2010 19:30

како би УН повукао властиту резолуцију 1244! У сваком случају занимљиве игре. Важно је да нису ратне.

(Разговор водила Весна Ивановић)